

ΜΑΘΗΜΑ 3ον

ΘΕΜΑ: ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΗΜΕΡΑ ΑΓΙΟΙ;

ΛΟΓΩ ΤΕΧΝΙΚΟΥ ΚΩΛΥΜΑΤΟΣ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ
ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΑΥΤΟΥ ΘΑ ΑΝΕΒΑΣΘΕΙ ΠΡΟΣΕΧΩΣ

Συνέχεια από το προηγούμενο

Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑ «ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΗ», σελ. 334

(α) Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὑπέρ πάντα ἄλλον ἐγνώριζε νά κερδίζη διά τῆς ἀγάπης. Δέν περιμένει οἱ μαθηταί Του νά ἔλθωσι πρὸς Αὐτόν, ἀλλ' ἀναζητεῖ πρῶτος Αὐτός τούτους καί ἔρχεται πρὸς αὐτούς. Καί εἶνε τόση ἡ ἔλξις Του καί ἡ ἐμπιστοσύνη, τὴν ὁποῖαν ἐμπνέει πρὸς αὐτούς, ὥστε οὔτοι καταλείποντες τὰ πάντα κατακολουθοῦσιν αὐτῷ καί μένουσι συνδεδεμένοι μετ' Αὐτοῦ ἀρρήκτως δι' ὅλης τῆς ζωῆς των. Τὴν πρὸς αὐτούς στοργὴν Του μαρτυρεῖ ἡ τρυφερότης Του, ἣτις πολλάκις ἐκδηλοῦται εἰς τὰς πρὸς αὐτούς προσφωνήσεις Του. Ἀποκαλεῖ τούτους «τεκνία», ὀνομάζει αὐτούς «φίλους», καί ἐκεῖνοι αἰσθανόμενοι τὴν θερμότητα τῆς

ἀγάπης Του βεβαιούσιν, ὅτι «ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς» (Ἰωάν. ιγ' 1).

(β) Ἡ ἀγάπη αὕτη τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν κύκλον τῶν μαθητῶν Του δὲν ἀγνοεῖ μὲν ἐν δέοντι τὴν αὐστηρότητα, εἶνε ὅμως ὅλως ξένη πρὸς πᾶσαν ἀνυπομονησίαν καὶ σκαιότητα. Ἐπιτιμᾶ, ὁ Διδάσκαλος τοὺς μαθητάς, ἐλέγχει τὴν ἀσυνεσίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ἐπανορθώνει τὴν ὀλιγοπιστίαν αὐτῶν, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ πραότητος καὶ μετ' ἡρέμου σοβαρότητος καὶ ἀξιοπρεπείας. Μετὰ πόσης ἐπί παραδείγματι ἀταραξίας καὶ ἡρεμίας ἀναγκάζει τὸν Πέτρον εἰς τὴν Γεθησημανῆ νὰ ἐπαναθέσῃ τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην καὶ ἀπευθύνει εἰς αὐτὸν συμβουλὰς ἐπανορθωτικὰς! (Μάτθ. κς' 52-53). Μετὰ πόσης ἠπιότητος ἐπιζητεῖ νὰ διόρθωσῃ τοὺς μαθητάς Του, ὅταν, ἐνῶ Αὐτός τοῖς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐπί θύραις μαρτυρικοῦ θανάτου Του, ἐκεῖνοι ἐρίζωσι μετ' ἀλλήλων περὶ πρωτείων!

(γ) Συγχρόνως ὁ Κύριος ἐγνώριζεν ὑπὲρ πάντα ἄλλον νὰ παιδαγωγῇ μετὰ συνέσεως τοὺς ἰδίους μαθητάς, πᾶσιν ὁμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ τὰ πρὸς τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ προσφορώτερα καὶ

ἀποτελεσματικότερα χρησιμοποιῶν μέτρα. Πρὸς ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῶν ἀποστόλων δεικνύεται ἐξ ἴσου προνοητικός, τῆς αὐτῆς καὶ τῆς ἴσης ἀξιῶν τοὺς πάντας φροντίδος, μολονότι δὲ οἱ τρεῖς ἐκ τῶν μαθητῶν ἀποτελοῦσι περὶ αὐτὸν κύκλον στενότερον, οὐδεὶς ἐκ τῶν λοιπῶν παραπονεῖται, ὅτι παρεθεωρήθη ἢ παρηγκωνίσθη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου. Εἰς πάντας ὁμοῦ παρέχει τὴν ἐξουσίαν κατὰ τῶν δαιμόνων καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θαυματουργεῖν, καὶ πάντας προκαταρτίζων καὶ παρασκευάζων, ἵνα ἐν καιρῷ καταλάβωσι τὴν θέσιν Αὐτοῦ, ἐξαποστέλλει ἐπὶ τὸ κήρυγμα, καθ' ὃν χρόνον ἔτι ἔζη. Ἄλλὰ παιδαγωγεῖ καὶ ἰδιαιτέρως ἕνα ἕκαστον. Ἄλλως συμπεριφέρεται πρὸς τὸν Πέτρον, ἄλλως παιδαγωγεῖ τὸν Ἰωάννην, καὶ διαφόρως τὸν Θωμᾶν. Ἐν πᾶσι διαπιστοῖ, ὅτι γνωρίζει καλῶς τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ, διαγινώσκει πλήρως τὰς ἰδιαζούσας ἐκάστῳ ἀνάγκας καὶ συγκαταβαίνει μετὰ φρονήσεως καὶ ἀγάπης πρὸς ἕνα ἕκαστον, ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ ἐξυψώσῃ πάντας καὶ καταστήσῃ πάντας ἀξίους τοῦ δι' ὃ προωρίζοντο ἔργου.

(δ) Τὴν τοιαύτην δὲ περὶ τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀπολωλότων προβάτων τοῦ Ἰσραὴλ, πατρικὴν φροντίδα καὶ τὴν μέριμναν πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν ἀποδεικνύει ἐξόχως ἐν τῇ

διδασκαλία αὐτοῦ, τὴν ὁποῖαν συμμορφοῖ πρὸς τὰς ἀνάγκας πάντων ὡς ἄριστος παιδαγωγὸς διὰ μεθόδων ἀρίστων διδάσκων αὐτούς. Οἱ λόγοι τοῦ ἀποκαλύπτουσι τὰς μεθόδους ἰδανικοῦ διδασκάλου. Διότι ὁμιλεῖ συχνάκις δι' εἰκόνων καὶ χρησιμοποιεῖ ἐποπτείας, καθιστῶν τὰς βαθυτέρας ἀληθείας διὰ συγκρίσεων, δι' ἀναλογιῶν, διὰ παραβολῶν, ἀντιληπτὰς καὶ εἰς τοὺς ἀπλουστέρους. Ἀπὸ τῶν γνωστῶν προχωρεῖ βαθμηδὸν πρὸς τὰ ἄγνωστα, ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἐπὶ τὰ ἀνώτερα καὶ ἐπικαλούμενος τὰ μαθήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης πείρας καθιστᾷ τὴν διδασκαλίαν Αὐτοῦ ζωντανήν, ἐνδιαφέρουσαν, πειστικὴν καὶ βαθέως ἐπιδρῶσαν. Χειρίζεται θαυμασίως καὶ μεταλλάσσει προσφυέστατα τὴν ἐρωτηματικὴν καὶ τὴν ἀκροαματικὴν μορφήν τῆς διδασκαλίας ἐκ τῶν ἐπὶ μέρος ὁδηγῶν τὸν ἀκροατὴν αὐτοῦ εἰς γενικά συμπεράσματα καὶ εἰς τινὰς περιστάσεις διὰ μεθόδου γενετικῆς καὶ συνθετικῆς καταλήγων ἐπιτυχῶς εἰς τὸν προτεθέντα ὑπὸ τῆς διδασκαλίας σκοπὸν. Οὕτω ἀποδεικνύεται ἐν τῇ ἀκροαματικῇ μορφῇ τῆς διδασκαλίας θαυμάσιος ἀφηγητής. Αἱ ἱστορίαι, τὰς ὁποίας ἀφηγεῖται μετ' ἀνυπερβλήτου χάριτος καὶ ἀπλότητος, εἶνε σύντομοι, ζωηραὶ καὶ

ίσχυραί εἰς τό νά ἐντυπῶνται βαθέως. Ἀκόμη καί παρ' ἡμῖν, οἵτινες ἀναγινώσκομεν ταύτας ἐν τοῖς συντόμοις τῶν ἀποστόλων ἀπομνημονεύμασιν, ἡ ἐντύπωσις προκαλεῖται ζωηρά καί βαθεῖα. Ἐν δέ τῇ ἐρωτηματικῇ μορφῇ τῆς διδασκαλίας παρουσιάζεται δεξιότατος συζητητής, εὐστοχωτάτας θέτων ἐρωτήσεις καί οἰονεῖ συνεργαζόμενος μετά τῶν μαθητῶν καί ἀκροατῶν Αὐτοῦ καί ὑποβοηθῶν αὐτούς διά τῶν καταλλήλων ἐρωτημάτων εἰς τήν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας. Διάφοροι περιπτώσεις συζητήσεων τοῦ Κυρίου, οἷαι αἰ μετά τοῦ νομικοῦ (Λουκᾶ ἰ' 25), μετά Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου (Λουκᾶ ζ' 40-42), μετά τῶν ἀρχιερέων καί πρεσβυτέρων (Μάτθ. κα' 25 καί 40), μετά τῶν Φαρισαίων (Μάτθ. κβ' 41 καί ἐξῆς) ἀποδεικνύουσι τόν Κύριον ἄριστα χειριζόμενον τό ἐρώτημα, καί ὀδηγοῦντα κατά μέθοδον συνθετικῆν τόν ἀκροατήν νά συναγάγη μόνος τό συμπέρασμα ἢ καί περισφίγγοντα τόν κακόπιστον συζητητήν εἰς ἀδυσώπητα διλήμματα ἀναγκάζοντα αὐτόν νά σιωπήσῃ. Ἀλλά καί ἀρχόμενος τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ γνωρίζει νά εὐρίσκη πάντοτε τό ὑπό τοῦ Ἑρβάρτου ὀνομασθέν σημεῖον ἐπαφῆς, διότι πάντοτε ἡ διδασκαλία Του κινεῖται ἐντός του πλαισίου τῆς πείρας τῶν ἀκροατῶν Του καί τά παραδείγματά Του

λαμβάνονται ἐκ τῶν φαινομένων τῆς περιβαλλούσης αὐτοῦ φύσεως ἢ ἐκ τῶν γεγονότων τῆς καθημερινῆς ζωῆς των. Θαυμασιώτατα δὲ χρησιμοποιεῖ εἰς ἐκάστην περίστασιν καὶ τὰ ἰδιαίτερα περιστατικά, εἰς τρόπον ὥστε ἡ διδασκαλία φαίνεται ἀφορμωμένη καὶ ἀναπηδῶσα ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος· οὕτως ὁμιλεῖ περὶ ὕδατος ζῶντος πρὸς τὴν ἀντλοῦσαν ὕδωρ Σαμαρείτιδα· προσκαλεῖ τοὺς ἀλιεῖς τῶν ἰχθύων τῆς Τιβεριάδος, ἵνα ἀναδείξῃ αὐτοὺς ἀλιεῖς ἀνθρώπων· ποιεῖται λόγον περὶ ἄρτου τῆς ζωῆς εἰς τὰ πλήθη, τὰ ὅποια ἐξέθρεψεν ἐν τῇ ἐρήμῳ δι' ἄρτων κλπ. Διὰ πάντων δὲ τούτων εἰς πάντοτε διαφαίνεται σταθερός, μόνιμος καὶ ἀμετάθετος σκοπός: νά κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ νά ὁδήγησῃ τούτους εἰς τὴν σωτηρίαν.¹

---

¹ Ἄριστα ὁ Wendt χαρακτηρίζει τὴν ἑκτακτον διδακτικὴν ἰκανότητα καὶ δύναμιν τοῦ Κυρίου ἐν τοῖς ἐξῆς: «Μία ἀνασκόπησις τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῆς διδακτικῆς μεθόδου τοῦ Ἰησοῦ ἀποδεικνύει ποίαν θαυμασίαν τέχνην καὶ δύναμιν λαϊκῆς ρητορείας κατεῖχεν. Ἀπέφευγε τοὺς σχολαστικούς τρόπους τῆς διδασκαλίας .... Αἱ ἰδιαίτεροι μέθοδοι, τὰς ὁποίας κατὰ προτίμησιν μετεχειρίζετο, ἦσαν τὰ συνήθη καὶ φυσικά μέσα τῆς λαϊκῆς συνδιαλέξεως. Ἐχειρίζετο ὅμως ταύτας μετὰ μεγαλειτέρας εὐχερείας καὶ ἀκριβείας καὶ μετὰ ὑψηλοτέρας πρωτοτυπίας ἐν ταῖς λεπτομερείαις, παρά ἄλλος διδάσκαλος. Πλουσία φαντασία καὶ ὀξεία κρίσις ὑπῆρξαν τὰ ἐφόδιά Του - φαντασία, ἣτις ἐπρομήθευεν εἰς Αὐτὸν πάντοτε νέον ὑλικὸν διὰ τὰ παραδείγματά Του, τὰς εἰκόνας του καὶ τὰς παρομοιώσεις Του· ὀξύτης κρίσεως, ὑπὸ τῆς ὁποίας ὠδηγεῖτο εἰς τὸ νά δράττηται τοῦ κυρίου καὶ προέχοντος σημείου ἐκ τῆς προκειμένης περιστάσεως καὶ νά ἐξευρίσκη τὴν καταλληλοτέραν φρασεολογίαν καὶ τὰς προσφορωτέρας μορφὰς παραστάσεως, διὰ τῶν ὁποίων αἱ βαθύτεροι καὶ ὑψηλότεροι ἰδέαι ἐξεφράζοντο μετὰ ἐξόχου δυνάμεως. Δυνάμεθα καλῶς νά ἐννοήσωμεν, πῶς αἱ ὁμιλίες τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀνεξαρτήτως ἀκόμη τῆς σημασίας τοῦ

(ε) Ἄλλ' οἱ λόγοι Του διεισδύουσιν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν Του βαθύτατα ὡς «κέντρα καί καρφία», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Oosterzee,² μάλιστα διότι προηγεῖται τούτων τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου. Ὅτι Ἐκεῖνος εἶπε περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας καθεσθέντων Γραμματέων καί Φαρισαίων (Μάτθ, κγ' 3), οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν νὰ ἐπαναλάβῃ καί δι' αὐτόν. Οὕτω κατασιγάσει τὰς περὶ πρωτοκαθεδρίας φιλονεικίας τῶν μαθητῶν Του, προβάλλων ἑαυτὸν παράδειγμα καί ὑπενθυμίζων, ὅτι «ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

περιεχομένου των, θὰ ἐπλήρουν θαυμασμοῦ τοὺς ἀκροατὰς διὰ τοῦ φυσικοῦ, σαφοῦς καί πειστικοῦ ὕφους των καί θὰ ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι «ἦν διδάσκων ὡς ἐξουσίαν ἔχων καί οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς» (Μάτθ. ζ' 29)... Ἄλλ' ὅ,τι ὑπερβαίνει πάντα θαυμασμόν ἐν προκειμένῳ, εἶνε, ὅτι Ἐκεῖνος, ὅστις εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν Του τοιοῦτο πλούσιον ὑλικὸν δημῶδους εὐγλωττίας, ἐχρησιμοποίησε πάντοτε τοῦτο εἰς ἀποκλειστικὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, εἰς διακήρυξιν καί ἐξαγγελίαν τῶν ὁποίων ἀφιέρωσε τὴν ζωὴν Του. Διὰ μέσου ὧν τῶν λόγων Του δὲν εὐρίσκομεν πότε νὰ ἀφήκεν ἐλευθέραν τὴν φαντασίαν Του ἀπλῶς καί μόνον διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς Ἐαυτὸν καί εἰς τοὺς ἄλλους ἢ διὰ λόγους ἐπιδεικτικῆς καλλιλογίας. Οὐδέποτε μετεχειρίσθη τὴν ὀξύτητα τῆς κρίσεώς Του διὰ τὸν ἀπλοῦν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν διαλεκτικὴν Του ἐπιδεξιότητα ἐπὶ τῶν ἰδίων Του σκέψεων ἢ ἐπὶ τῶν σκέψεων τῶν ἄλλων... Ἡ τεχνικὴ μορφή τοῦ λόγου δὲν ἠπῆρχε ποτέ παρ' αὐτῷ σκοπός καθ' ἑαυτὸν, ὥστε νὰ στρέφῃ τὴν προσοχὴν του ἐπ' αὐτῆς καί νὰ ἀπομακρύνῃ ταύτην ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως τῆς ὁμιλίας. Ὁ μόνος σκοπός τοῦ Ἰησοῦ ὡς πρὸς τὸ ὕφος καί τὴν μέθοδον ὑπήρξε νὰ καθιστᾷ τὰς ἐννοίας Του σαφεῖς καί νὰ δεικνύῃ τὴν σοβαρότητα τῶν ἰδεῶν Του. Πανταχοῦ ὠμίλησε μετὰ τελείας σαφηνείας καί πλήρους ἀκριβείας, ἀκόμη καί ὅταν ἐπρόκειτο νὰ διατυπώσῃ παραγγέλματα ἐκ πρώτης ὄψεως δυσάρεστα καί βαρέα. Μετεχειρίζετο ὅλην τὴν δεξιότητα καί δύναμιν τοῦ λόγου Του διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατὰς περὶ τῆς ἀληθείας καί τοῦ κύρους τῶν παραγγελλμάτων του» (Wendt, *The Teaching of Jesus* τόμ. I σελ. 148-151 Παρὰ Weigle μν. ἔργ. σελ. 213).

² Van Oosterzee *Practical Theology* transl by Evans, σέλ. 508.

οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλά διακονῆσαι καί δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν» (Μάρκ. ι´ 45), πλύνων δὲ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ ὀλίγω πρὶν ἢ παραδοθῆ, διδάσκει τούτους, ὅτι καὶ αὐτοὶ «ὀφείλουσιν ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας», καὶ παρέχει εἰς αὐτοὺς «ὑπόδειγμα, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ποιῆτε» (Ἰωάν. ιγ´ 14). Καὶ διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ χρησιμοποίησιν τῆν φρασεολογίαν τοῦ Oosterzee,³ ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν ἐξέφραζε διὰ τῶν λόγων Του, ἐγένετο ἀντιληπτὴ καὶ θεατὴ εἰς τὸ Πρόσωπόν Του· καὶ τὸ μάθημα τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς αὐταπαρνήσεως, τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς ἀγάπης ἐνετυπώθη ἀλησμονήτως εἰς τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν Του διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ παραδείγματός Του.

8. Τοιοῦτον ἔχοντες πρότυπον Κατηχητοῦ ἐνσαρκούντος κατὰ τρόπον μοναδικόν τὸ Ἰδεωδες, ἃς στρέφωσι διαρκῶς πρὸς Αὐτόν οἱ κατηχηταὶ μετ' εὐλαβείας τὸ βλέμμα καὶ ἐκ τῆς πρὸς Αὐτόν συγκρίσεως καὶ ἀντιβολῆς ἃς διαπιστώσι καθ' ἑκάστην τὰ ὑστερήματα αὐτῶν καὶ τὴν ἐν τῇ ἐξακολουθήσει τοῦ ἔργου Ἐκείνου ἀνεπάρκειάν των. «Descendite ut ascendatis» διεκήρυξεν

---

³ Ἐνθ. ἄνωτ.

ἐπιγραμματικώτατα ὁ Αὐγουστῖνος. Πρὸς τὸ ἀνυπέρβλητον ὕψος τοῦ μεγάλου Καθηγητοῦ ἀενείζοντες διαρκῶς ἐκ τοῦ ἀκουράστου καὶ ἀκαταβλήτου ζήλου Του, ὁ ὁποῖος καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ὥρας τοῦ λιτοῦ φαγητοῦ Του ἀπησχόλει ὀλόκληρον τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον Αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς Του (Ιωάν. δ' 34), θὰ ἀντλήσωσι καὶ οἱ κατηχηταὶ προθυμίαν εἰς τὸ νὰ ὑπερνικῶσιν ἐκάστοτε πᾶν ἐμπόδιον εἴτε ἐκ τῆς ραθυμίας εἴτε ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος αὐτῶν παρεμβαλλόμενον ἐν τῇ κατηχητικῇ διακονίᾳ αὐτῶν. Βλέποντες δὲ ὁποῖός τις εὐρηται ἐπί κεφαλῆς αὐτῶν ἐν τῇ κατηχητικῇ διακονίᾳ, ἰδρυτῆς καὶ θεμελιωτῆς καὶ πρῶτος διάκονος αὐτῆς, θὰ ἄγωνται ὅλον ἐν εἰς τὴν βαθυτέραν καὶ ἀκριβεστέραν ἐκτίμησιν τῆς σοβαρότητος τοῦ ἐν ᾧ ἐτάχθησαν ἔργου, ὅπερ ἔτι σοβαρώτερον καθιστᾷ ἢ σημερινή κρισιμότης τῶν καιρῶν καὶ ἢ διὰ τῶν κηρυττομένων καινῶν δαιμονίων ἐπαπειλουμένη τῶν πάντων ἀνατροπή. Πρὸς τὴν νεότητα, πρὸς τὴν ὁποῖαν μετὰ πείσμονος ἐπιμονῆς ἔστρεφε τὴν προσοχὴν τοῦ ὁ ἀπὸ τοῦ βορρᾶ ἐξορμώμενος ἐπαναστατικὸς ὄργασμός, δέον εἶπερ ποτε καὶ ἄλλοτε νὰ στραφῶσι καὶ οἱ κατηχηταί. Ἄοπλοι καὶ ἀσθενεῖς κατηχηταί, οὐδὲν διαθέτοντες ὑλικόν καὶ ἀνθρώπινον

ὄπλον, φθάνει εἰς αὐτούς, ὅτι διαθέτουσι τόν λόγον τοῦ Θεοῦ. Διά τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος καί ἐστερεώθησαν οἱ οὐρανοί· διά τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἰδρύθη καί ἐθεμελιώθη ἡ Ἐκκλησία· δι' αὐτοῦ ἀντεπεξήλθε νικηφόρος κατά τῶν συνεχῶν προσβολῶν τῶν πολεμίων της· δι' αὐτοῦ καί σήμερον θά ἀνορθωθῇ αὕτη συνανιστώσα μεθ' ἑαυτῆς καί τόν ὑπό τά ἐρείπια τῆς μεγάλης καταστροφῆς οἰμώζοντα νεώτερον κόσμον.

Λειτουργική ζωή

Αυτά ώς προς τή λειτουργική άγωγή, ώς προς τούς τρόπους, δηλαδή, πού θά μεταδοθούν λειτουργικές γνώσεις στά παιδιά. Άλλοίμονο όμως άν σταματήσουμε μόνο στό γνωσιολογικό μέρος. Άνάγκη νά προχωρήσουμε στό βιωματικό. Νούς καί καρδιά πρέπει νά συμμετέχουν. Μετά τή λειτουργική γνώση έρχεται ή λειτουργική ζωή.

Νά μερικές βασικές έκδηλώσεις της:

1. **Τακτικός έκκλησιασμός.** Η πείρα τών τελευταίων έτών έχει άποδείξει, πώς τά παιδιά τών κατηχητικών σχολείων δέν έκκλησιάζονται. Ένα μικρό ποσοστό έκκλησιάζονται. Ένω π.χ. στό μάθημα του Κατηχητικού είναι παρόντες 60 μαθητές του Δημοτικού, στή θ. λειτουργία πού προηγήθηκε βρίσκονταν στό ναό μόνο 10! Πολλά παιδιά θεωρούν καθήκον τους νά πάνε στό κατηχητικό. Δέν θεωρούν όμως καθήκον τους νά σταθούν μιά ώρα στή θ. λειτουργία. Μερικές φορές κάθονται έξω άπ' τό ναό καί παίζουν τήν

ώρα της θ. Λειτουργίας και περιμένουν να τελειώσει ή θ. λειτουργία, να χτυπήσει ή καμπάνα για κατηχητικό.

Είναι ανάγκη να τονίσουμε στα παιδιά, πως όποιος δεν εκκλησιάζεται δεν μπορεί να είναι μαθητής του κατηχητικού. Δεν νοείται κατηχητόπουλο χωρίς τακτικό εκκλησιασμό. Ένα παιδί που ρχεται την Κυριακή το πρωί στο Κατηχητικό χωρίς προηγουμένως να ήταν στη θ. λειτουργία, όσο καλό παιδί και να είναι, σε λίγο θα χαθεί, θα εγκαταλείψει και το κατηχητικό.

2. Ο εκκλησιασμός όμως των παιδιών πρέπει να είναι **συνειδητός εκκλησιασμός**. Και θ να είναι συνειδητός, όταν ο κατηχητής εκκλησιάζεται στην εκκλησία που κάνει μάθημα και παίρνει τα παιδιά κοντά του και τα μαθαίνει να παρακολουθούν με ευλάβεια τη θ. λειτουργία. Ο ευλαβής κατηχητής είναι πρότυπο λειτουργούμενου χριστιανού. Τα παιδιά τον βλέπουν, τον μιμούνται, μαθαίνουν τότε θα κάνουν το σταυρό τους, τότε θα σκύψουν το κεφάλι, τότε θα γονατίσουν, πως θα κοινωνήσουν, πως θα πάρουν αντίδωρο, πως θ' ασπαστούν τις εικόνες.

3. Για μερικά μικρά παιδιά (αγόρια) έκδηλωση λειτουργικής ζωής, είναι ή διακονία τους στο **ιερό βήμα** και για άλλα, μεγαλύτερα

παιδιά, ή συμμετοχή τους στη χορωδία πάνω στο **αναλόγιο**. Ίερό και αναλόγιο είναι δύο τόποι, πού μαζεύονται συνήθως τά αγόρια. Άλλ' ἄς ἐπιτραπεῖ νά πῶ τήν κάπως βαρεία φράση: Άπ' αὐτούς τούς δύο τόπους τίς πιά πολλές φορές ὀδηγοῦνται τά παιδιά στήν ἀσέβεια. Ὅχι ἀσφαλῶς γιατί φταῖνε οἱ δύο αὐτοῖ ἱεροῖ χώροι, ἀλλά γιατί οἱ ὑπεύθυνοι σ' αὐτούς τούς χώρους δέν προσέχουν.

Στό ἱερό βῆμα συμβαίνει μέ πολλά παιδιά ὅ,τι συνέβαινε μέ τά παιδιά τοῦ Ἡλί στήν Παλαιά Διαθήκη. Ἐξοικειώνονται, πειράζονται μεταξύ τους, ἀστειεύονται καί τίς ἱερώτερες ἀκόμα στιγμές, παίζουν, καί, τό σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα, σκανδαλίζονται ἀπ' τήν ἀπρόσεχτη συμπεριφορά ὀρισμένων κληρικῶν. Γι' αὐτό σπάνια παιδιά τοῦ ἱεροῦ παραμένουν εὐλαβῆ. Ὅπως χαρακτηριστικά εἶπε κάποιος, «ἀπό παπαδάκια γίνονται διαολάκια»! Ἄλλά καί στό αναλόγιο ἐλάχιστες φορές ὠφελοῦνται ψυχικά τά παιδιά. Τίς περισσότερες φορές συμβαίνει, ὁ ψάλτης νᾶναι ἢ ἐπιδειξίας ἢ ἐπαγγελματίας ἢ καί ἀσεβῆς, ὅποτε κοντά σ' ἕναν τέτοιο ψάλτη τό παιδί ἢ ὁ νέος δέν ὠφελεῖται καθόλου. Μᾶλλον βλάπτεται.

Τί πρέπει νά γίνει; Γενικώτερα θᾶπρεπε κατά περιοχές νά γίνεται κάποιο εἰδικό φροντιστήριο γιά τά παιδιά πού θέλουν νά

διακονοῦν στό ἱερό. Στίς πόλεις βέβαια εἶναι εὐκολώτερο νά γίνει αὐτό. Ἀλλά καί πάλι δέν πρέπει τά ἴδια παιδιά νά παραμένουν γιά μεγάλο διάστημα στό ἱερό. Ὁ κατηχητής σέ συνεργασία μέ τόν ἱερέα κανονίζει, ὥστε ἐκ περιτροπῆς νά μπαίνουν ὅλα τά παιδιά τοῦ κατηχητικοῦ στό ἱερό βῆμα γιά ἓνα μικρό διάστημα, γιά νά μήν ἐπέρχεται ἐξοικείωση. Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ κατηχητής θά παρακολουθεῖ καί θά καθοδηγεῖ τόσο τά παιδιά πού εἶναι στό ἱερό βῆμα, ὅσο καί τά παιδιά πού στέκουν ἀπ' ἔξω, στόν κυρίως ναό, καί ἐκκλησιάζονται.

4. Ἡ ζωντανότερη ἐκδήλωση τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῶν μαθητῶν τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου εἶναι ἡ συμμετοχή τους στή **Θεία Κοινωνία**. Προηγεῖται βέβαια ἡ **ἐξομολόγηση**. Κι ἐδῶ εἶναι ἓνας τομέας, ὅπου ὁ εὐλαβῆς κατηχητής συναντᾶ δυσκολίες μεγάλες. Σπάνια βρίσκει ἱερέα μέ ζωηρό ἐνδιαφέρον νά ἐξομολογήσει τά παιδιά, καί νά τά ἐξομολογήσει ὅπως πρέπει.

Ἀνάγκη νά τονιστεῖ, ὅτι ὁ κατηχητής δέν πρέπει νά περιμένει νά πλησιάσουν οἱ μεγάλες γιορτές, τά Χριστούγεννα ἢ τό Πάσχα, γιά νά ἐτοιμάσει τά παιδιά γιά τή θεία κοινωνία. Ἡ θεία κοινωνία δέν εἶναι μόνο γιά τά Χριστούγεννα καί τό Πάσχα. Εἶναι γιά κάθε

Κυριακή. Τότε ένα κατηχητικό είναι πραγματικά σχολείο του Χριστού, όταν κάθε Κυριακή κοινωνούν όρισμένοι τουλάχιστον μαθητές. Δέν αντιλέγω, πώς στο σημείο αυτό υπάρχουν πολλά εμπόδια, και πρό παντός οι έσφαλμένες αντιλήψεις όρισμένων γονέων, και μερικῶν δυστυχῶς κληρικῶν, ὅπως ὅτι τάχα τέσσερις φορές μόνο τό χρόνο πρέπει νά κοινωνούν οι χριστιανοί, ἤ ὅτι πρέπει νά νηστεύουν τρεῖς μέρες τό λάδι γιά νά κοινωνήσουν και ἄλλες ἀντορθόδοξες αντιλήψεις. Όλα ὅμως τά εμπόδια θά τά ὑπερπηδήσει ἕνας πιστός κατηχητής. Καί θά κατορθώσει νά ὀδηγήσει τά παιδιά σέ συχνή θεία μετάληψη. Τί συγκινητικό ἀλλά και παρήγορο τό θέαμα νά βλέπουν οι ἐκκλησιαζόμενοι κάθε Κυριακή νά κοινωνούν 20 μαθητές και 20 μαθήτριες μέ τάξη και εὐλάβεια και κατάνυξη! Ναός μέ πιστούς, πού κοινωνούν τακτικά, κάθε Κυριακή, και μάλιστα παιδιά και νέους, είναι ζωντανός ναός και ἡ κατηχητική ἐργασία πού γίνεται σ' αυτό τό Ναό είναι ζωντανή.

5. Ἐκδήλωση λειτουργικῆς ζωῆς είναι και οι εἰδικές θ. λειτουργίες γιά τούς μαθητές ἤ τίς μαθήτριες τῶν κατηχητικῶν σχολείων τῆς ἐνορίας. Στίς λειτουργίες αυτές δίνεται ἡ εὐκαιρία νά διδάσκονται και νά κατανοοῦνται ὀρισμένα πράγματα, πού δέν

είναι δυνατόν νά διδαχτοῦν καί νά κατανοηθοῦν σέ λειτουργίες τῆς Κυριακῆς. Στίς εἰδικές αὐτές λειτουργίες ὁ λειτουργῶν ἱερέας κάνει ὀρισμένες διακοπές καί ἐξηγεῖ μέ λίγα λόγια στά παιδιά τά διάφορα σημεῖα, τούς διάφορους σταθμούς τῆς θ. λειτουργίας. Τό ἴδιο βέβαια μπορεῖ νά γίνει καί μέ ἄλλες εἰδικές γιά μαθητές τοῦ κατηχητικοῦ ἱερέας ἀκολουθίες (έσπερινό, ὄρθρο, χαιρετισμούς, ἀπόδειπνο κ.α.).

Ἐμπόδια γιά τή λειτουργική ζωή

Παρουσίασα τούς τρόπους τῆς λειτουργικῆς ἀγωγῆς καί τίς ἐκδηλώσεις τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. Εἶναι ἀνάγκη, πρὶν κλείσω τό θέμα, νά ἀπαριθμήσω μερικά βασικά ἐμπόδια, πού συναντᾶ ὁ κατηχητής στήν προσπάθειά του νά ὀδηγήσει τά παιδιά στή συνειδητή λειτουργική ζωή.

1. Οἱ λεγόμενες **μαθητικές λειτουργίες**, πού γίνονται γιά τό Δημοτικό ἢ τό Γυμνάσιο καθημερινές μέρες (γιά τό Λύκειο δέν γίνεται λόγος, γιατί σχεδόν ἔχει καταργηθεῖ ὁ ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν τοῦ Λυκείου). Ὅπως τίς περισσότερες φορές γίνονται οἱ λειτουργίες αὐτές, μᾶλλον ἀντιλειτουργικό πνεῦμα καλλιεργοῦν.

Δάσκαλοι καί καθηγητές, αδιάφοροι τίς πιά πολλές φορές, οδηγούν τά παιδιά στην έκκλησία κι εκεί τ' αφήνουν. Κι εκείνα δημιουργούν θόρυβο, πού ποτέ μόνα τους δέν θά δημιουργούσαν σέ ναό. Καί, τό σπουδαιότερο, ή μαθητική λειτουργία τής καθημερινής γίνεται άφορμή νά μήν έκκλησιάζονται τά παιδιά τήν Κυριακή. Πήγαμε μέ τό σχολείο στην έκκλησία, άκούς καί λένε τά παιδιά, άπαντώντας στην παρατήρησή μας, γιατί άπουσίασαν άπ' τή λειτουργία τής Κυριακής.

2. **Ή τηλεόραση.** Τώρα τελευταία, όπως πληροφορούμεθα, τή νύχτα τοῦ Σαββάτου κάθονται τά παιδιά καί βλέπουν στην τηλεόραση κάποια ειδική έκπομπή. Τό άποτέλεσμα είναι νά κοιμούνται άργά καί νά μή μποροῦν νά ξυπνήσουν τήν Κυριακή τό πρωί νωρίς, όταν χτυπά ή καμπάνα, γιά νά τρέξουν στην έκκλησία.

3. **Οί γονεῖς.** Πολλοί γονεῖς μέ κοσμικές καί μοντέρνες άντιλήψεις δέν ἔχουν πιά τίς ώραῖες οικογενειακές συνήθειες καί δέν διατηροῦν τίς ιερές παραδόσεις τής φυλῆς. Άλλοτε ξύπναγε ή μητέρα πρωί - πρωί καί μέ τό χτύπο τής καμπάνας ξυπνοῦσε τά παιδιά, τά έτοίμαζε μέ τά γιορτινά τους καί μαζί μέ τόν πατέρα βάδιζαν γιά τήν έκκλησία. Ύπάρχουν καί σήμερα τέτοιοι γονεῖς,

ἄλλα λίγοι, ἐλάχιστοι. Σπανίζουν. Στά περισσότερα σπίτια οἱ γονεῖς δέν ὠθοῦν τά παιδιά στήν ἐκκλησία· μᾶλλον τά ἐμποδίζουν.

4. **Οἱ ἱερεῖς.** Τό μεγαλύτερο ἐμπόδιο γιά τήν καλλιέργεια συνειδητῆς λειτουργικῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἱερέας, ὅταν εἴτε ἀπό ἄγνοια εἴτε ἀπό ἀδιαφορία εἴτε ἀπό ἀσέβεια δέν παρουσιάζει ὅπως πρέπει, ἐλκυστική, στά παιδιά τή θ. λειτουργία. Ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός ἔχει μιὰ ωραία περικοπή στίς διδαχές του, πού ἐλέγχει τοὺς ἱερεῖς, γιατί δέν λένε ζωντανά καί κατανυκτικά τά λόγια στίς ἱερές ἀκολουθίες. Ἕνας κληρικός μέ ἐνδιαφέρον προσπαθεῖ νά κάνει τή θ. λειτουργία ἔτσι, ὥστε ν' ἀποτελεῖ οὐράνιο μαγνήτη, πού νά τραβᾷ τίς ψυχές καί νά τίς μεταρσιώνει.

Συνδέστε τά παιδιά μέ τό Χριστό

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθουμε στόν κατηχητή. Αὐτός εἶναι ἡ βάση. Σεῖς, ἀγαπητοί κατηχητές, σεῖς, ὅταν γίνετε λειτουργικές προσωπικότητες, ὅταν ζεῖτε τό Χριστό διά τῆς μετοχῆς σας στά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, σεῖς θά ὑπερπηδήσετε μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ ὅλα τά ἐμπόδια καί θά ὀδηγήσετε τά παιδιά σέ μιὰ ζωντανή λειτουργική ζωή. Συνδέστε τά παιδιά μέ τό Χριστό, καί μή φοβᾶστε.

Συνδέστε τα ὅμως καλά, ὀρθά, ὀρθόδοξα. Συνδέστε τα μέ τούς δεσμούς τῶν μυστηρίων. Συνδέστε τα κυρίως μέ τήν ἐξομολόγησι καί μέ τή θεία κοινωνία. Συνδέστε τα ἄρρηκτα μέ τό Χριστό. Ἔτσι συνδεδεμένα μέ τό Χριστό δέν θά σειστοῦν καί δέν θά πέσουν, ὅταν στήν ἐφηβική καί νεανική ἡλικία θά αισθανθοῦν τή θύελλα τῆς διαφθοράς, τή θύελλα τῶν ἀμφιβόλων λογισμῶν, τή θύελλα τοῦ ὕλισμου καί τῆς ἀπιστίας, θά μείνουν σταθερά κοντά στό Χριστό.

Μήν ξεχνάτε σεῖς, οἱ σημερινοί ἢ αὐριανοί κατηχητές, πῶς τά παιδιά τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου δέν εἶναι ἀπλῶς ἐπισκέπτες τοῦ Ναοῦ, ἀλλά προσκυνητές τοῦ Ναοῦ. Δέν εἶναι ἀπλῶς ἀκροατές λόγου, ἀλλά μουύμενοι σέ ὑπερκόσμια μυστήρια. Δέν εἶναι ἀπλῶς παθητικοί δέκτες θεωρητικῶν γνώσεων, ἀλλά κοινωνοί μυστηρίων Θεοῦ. Δέν εἶναι ἀπλῶς ἐρευνητές τῆς ἀλήθειας, ἀλλ' ἐραστές τῆς ἀλήθειας. Δέν εἶναι ἀνερμάτιστα ὄντα, ἀλλ' εἶναι κλωνάρια τοῦ δέντρου τῆς Ἐκκλησίας, ποῦχουν ἀνάγκη νά ρουφήξουν χυμούς ἀπ' τίς ρίζες γιά νά ζήσουν· εἶναι πρόβατα τῆς ποιμένης τοῦ Χριστοῦ, ποῦχουν ἀνάγκη ἀπό θεϊκή χλόη γιά νά ζήσουν. Καί οἱ χυμοί κι ἡ χλόη εἶναι τά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Καί γιά τά

παιδιά καί γιά τόν έαυτό σας νά έπαναλαμβάνετε τά λόγια της
ώραίας εκείνης προσευχής του Ώρολογίου:

«Κύριε, συναρίθμησόν μέ τοίς προβάτοις τής έκλεκτής σου
ποίμνης καί διαθρεψόν με σύν αύτοίς έκ τής χλόης τών θείων σου
μυστηρίων. Άμήν».